

**ETNIK VA SHAXSIY IDENTIKLIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK:
O'SMIRLIK DAVRI MISOLIDA PSIXOLOGIK TAHLIL**

Sultonova Gulzoda Yashnarjon qizi

Namangan Davlat Universiteti stajyor o'qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'smirlik davrida etnik va shaxsiy identiklik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik psixologik jihatdan tahlil qilinadi. Shaxsning o'z millatiga mansublik hissi bilan individual o'zlikni anglash o'rtasidagi uyg'unlik ijtimoiy va psixologik rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida ko'rsatiladi. Tadqiqot natijalari o'smirlik davrida etnik identifikatsiyaning shaxsiy barqarorlikka, ijtimoiy moslashuvga va ruhiy sog'lomlikka bevosita ta'sirini yoritadi.*

Kalit so'zlar: *etnik identiklik, shaxsiy identiklik, o'smirlik, psixologik rivojlanish, milliy o'zlik, ijtimoiy muhit.*

**ЭТНИЧЕСКАЯ И ЛИЧНОСТНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ: ВЗАИМОСВЯЗЬ НА
ПРИМЕРЕ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА**

Аннотация. *В статье рассматриваются психологические взаимосвязи между этнической и личностной идентичностью в подростковом возрасте. Особое внимание уделено роли социальной среды, семьи и культуры в процессе формирования самосознания и этнического самовосприятия личности. Анализ подчеркивает, что гармония между этническим и личным «я» обеспечивает психологическую устойчивость и успешную социализацию подростков.*

Ключевые слова: *этническая идентичность, личная идентичность, подростковый возраст, социальная адаптация, этническое самосознание.*

**INTERCONNECTION BETWEEN ETHNIC AND PERSONAL IDENTITY:
PSYCHOLOGICAL ANALYSIS IN ADOLESCENCE**

Abstract. *This paper explores the psychological interrelation between ethnic and personal identity during adolescence. It focuses on how the harmony between ethnic belonging and individual self-concept contributes to adolescents' psychological stability, self-awareness, and social integration. The article highlights the role of family, cultural background, and social context in developing balanced identity structures and emotional maturity.*

Keywords: *ethnic identity, personal identity, adolescence, self-concept, social environment, cultural values.*

Kirish.

O'smirlik davri inson hayotining murakkab, ammo o'zini anglash jarayoni eng faol kechadigan bosqichidir. Aynan shu davrda shaxs kimligini, qaysi ijtimoiy guruhga mansubligini va qanday qadriyatlarga asoslanib yashashini aniqlab boradi. Bu jarayon ikki asosiy tarkibdan iborat: etnik identiklik — shaxsning o'z millatiga mansublik hissi, va shaxsiy identiklik — individual “men” obrazining shakllanishi. Mazkur ikki tushuncha bir-biridan mustaqil emas, ular o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, o'smirning psixologik yetuklik darajasini belgilaydi. Etnik identiklik orqali shaxs milliy madaniyatni o'zlashtiradi, o'z xalqining qadriyatlarini ichki dunyosiga singdiradi, shaxsiy identiklik esa uni individuallikka, mustaqil fikrlashga va o'z pozitsiyasini himoya qilishga yetaklaydi. Shaxs rivojlanishining bu ikki yo'nalishi o'rtasida muvozanat mavjud bo'lmasa, o'smirda identiklik inqirozi, ruhiy beqarorlik yoki ijtimoiy begonalashuv yuzaga keladi.

Asosiy qism.

O'smirlik davrida identiklik shakllanishi ko'p qatlamli ijtimoiy-psixologik jarayondir. Psixologlar E.Erikson, J.Finniy va H.Tajfel tadqiqotlariga ko'ra, shaxs o'zini ijtimoiy muhitda qanday ko'rishini anglash orqali o'z o'rnini topadi. Etnik identiklik — bu shaxsning o'z milliy guruhiga mansublik hissini anglash, shu guruh qadriyatlari, urf-odatlari va madaniyatiga nisbatan ijobiy emotsional munosabatni shakllantirish jarayonidir. Shaxsiy identiklik esa bu jarayonda individual qadriyatlarni aniqlash, hayotiy maqsad va yo'nalishlarni belgilash bilan bog'liq. O'smir ushbu ikki tizimni uyg'unlashtira olganida, uning shaxsiy barqarorligi, o'ziga ishonchi va ijtimoiy faolligi ortadi.

Oila va ta'lim muhitining roli bu jarayonda beqiyosdir. Ota-onaning milliy qadriyatlarga bo'lgan sadoqati, ona tili va urf-odatlarga bo'lgan hurmati farzandda ijobiy etnik o'zlikni shakllantiradi. Shu bilan birga, ota-onaning farzandning individualligini hurmat qilishi, uning fikrini inobatga olishi shaxsiy identiklikni rivojlantiradi. Agar bu ikki yo'nalish bir-birini to'ldirsa, o'smir sog'lom, milliy ildizlariga sodiq, lekin mustaqil qarashlarga ega inson sifatida voyaga yetadi. Maktab jamoasi, do'stlar, ijtimoiy tarmoqlardagi muloqotlar esa o'smirning tashqi ijtimoiy muhit bilan identifikatsiyasini shakllantiradi.

Globallashuv jarayoni bu bog'liqlikka yangi ta'sir omillarini kiritgan. Axborot oqimining kuchayishi, internet va ommaviy madaniyatning kengayishi o'smirlik davridagi identiklik modelini murakkablashtirmoqda. Boshqa madaniyatlar bilan tanishish dunyoqarashni kengaytiradi, lekin shu bilan birga, milliy o'zlikni susaytirish xavfini ham tug'diradi. Shu sababli o'smirda “madaniy moslashuvchanlik”ni, ya'ni o'z millatini qadrlagan holda boshqa madaniyatlarni ham hurmat qilish qobiliyatini tarbiyalash zarur. Bu jihatdan “ochiq lekin ongli identiklik” tushunchasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Psixologik nuqtayi nazardan, etnik identiklik shaxsiy o'zlikning emotsional va ijtimoiy tayanchidir. Shaxs o'zini milliy guruh bilan bog'laganida, u jamiyatda o'z o'rnini aniqlaydi, o'zining qadrlanishini his qiladi. Bu esa o'z navbatida shaxsiy identiklikning mustahkamlanishiga olib keladi. Masalan, o'z milliy ildizlariga sodiq, tarix va madaniyatini bilgan o'smir odatda o'ziga ko'proq ishonadi, ijtimoiy bosimlarga bardoshlidir va ijobiy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

“men-konsepsiya”ni shakllantiradi. Aksincha, milliy o‘zlikni anglamagan o‘smirda begonalashuv, ma’naviy bo‘shliq, o‘zini qadrlamaslik kabi holatlar ko‘p uchraydi.

Etnik va shaxsiy identiklikning uyg‘un rivojlanishi o‘smirning ijtimoiy moslashuvini osonlashtiradi. Bunday shaxs ijtimoiy rollarni muvozanatli bajaradi, boshqa millat vakillariga nisbatan tolerantlik va empatiya bilan yondashadi. U milliy qadriyatlarni zamonaviy tafakkur bilan uyg‘unlashtira oladi. Shuning uchun ham zamonaviy ta’lim tizimi shaxsiy rivojlanish bilan bir qatorda, milliy o‘zlikni mustahkamlashga yo‘naltirilishi kerak. O‘quvchilarga ona tili, tarix, madaniyat, milliy san’at orqali etnik identiklikni singdirish ularning shaxsiy identiklikni boyitadi.

Etnik va shaxsiy identiklik o‘rtasidagi bog‘liqlikning yana bir muhim jihati bu — ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimidir. O‘smir atrofidagi do‘stlar, o‘qituvchilar va jamiyat a’zolari uning o‘zligini qabul qilish jarayoniga bevosita ta’sir qiladi. Agar o‘smir o‘z fikrini ochiq ifoda etish imkoniga ega bo‘lsa, o‘zini jamiyatda muhim his qilsa, bu shaxsiy identiklikni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, u o‘z millatiga nisbatan ijobiy his-tuyg‘ularni saqlab qoladi.

O‘zini anglash va milliy mansublik o‘rtasidagi uyg‘unlik — ruhiy sog‘lomlikning garovidir. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, etnik o‘zligiga ijobiy munosabatda bo‘lgan o‘smirlar stressni yengilroq kechiradi, o‘zini ijtimoiy jamoaga tegishli his qiladi. Ular o‘z hayotiga ijobiy ma’nolar yuklaydi va o‘z maqsadlariga ishonch bilan intiladi. Bu holat shaxsiy identiklikni yanada mustahkamlaydi.

Demak, etnik identiklik — bu shunchaki madaniy belgilar majmui emas, balki shaxsning ichki psixologik tizimining bir qismi. U shaxsiy identiklikni ma’noli qiladi, unga ijtimoiy mazmun beradi. Shaxsiy identiklik esa bu milliy asosni zamonaviy tafakkur, tanlov erkinligi va individual qadriyatlar bilan to‘ldiradi. Natijada o‘smirlik davrida bu ikki yo‘nalish uyg‘unlashganda, to‘laqonli, ijtimoiy faol, milliy iftixorli inson shakllanadi.

Xulosa.

O‘smirlik davrida etnik va shaxsiy identiklik o‘rtasidagi bog‘liqlik inson psixologik rivojining eng muhim ko‘rsatkichlaridan biridir. Bu ikki tizimning uyg‘un rivojlanishi shaxsning barqaror “men”ini, ruhiy muvozanatini va ijtimoiy faolligini ta’minlaydi. Milliy qadriyatlar shaxsiy o‘zlikning poydevori, shaxsiy o‘zlik esa milliy ongning zamonaviy ifodasidir. Shu sababli ta’lim va tarbiya jarayonida o‘smirlarning shaxsiy erkin fikrlashini qo‘llab-quvvatlash bilan birga, ularning milliy o‘zligini mustahkamlashga ham e’tibor qaratish lozim. Natijada milliy ildizlarga sodiq, lekin global tafakkurli, tolerant, ijtimoiy yetuk avlodni shakllantirish mumkin bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Erikson E. Identity: Youth and Crisis. New York: Norton, 1968.
2. Phinney J.S. Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research. Psychological Bulletin, 1990.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

3. Tajfel H., Turner J.C. The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Psychology Press, 1986.
4. Berry J.W. Cross-Cultural Psychology: Research and Applications. Cambridge University Press, 2004.
5. Karimova V. O'smir psixologiyasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
6. Drobizheva L.M. Etnicheskaya identichnost' v sovremennom obshchestve. Moskva, 2015.

